

RÅBÄCKS MEKANISKA STENHUGGERI

NEDSLAGET

Råbäcks Mekaniska Stenhuggeri

I dag ett arbetslivsmuseum som visar hyvling och bearbetning av kalksten från Kinnekulle. Sortimentet under den kommersiella tiden före nedläggningen 1970: trappstenar, fönster- och dörrömfattningar, gesimser, socklar, gatstensrännor, foderhoar med mera.

Foto: Karin Askberger

RÅBÄCKS MEKANISKA STENHUGGERI

Profilstål och en profilhyvlad sockel. Nedan visas ingångsportalen till Råbäcks största beställning någonsin, vattentornet i Lidköping.

Foto: Karin Askberger

Att med hyvelstål bearbeta sten! Nyhetsbrevet gör denna gång nedslag i Råbäcks Mekaniska Stenhuggeri, ett välskött industrimuseum vid Vänerns östra strand. Råmaterialet är hämtat ur Kinnekulles röda och grå skiktade kalkberg. Råbäcks Mekaniska Stenhuggeri grundades 1888, unikt är att gamla verkstaden bevarats i originalskick vad gäller byggnad, transmissionssystem och maskiner.

På något vis är det som att gå baklänges när de långa remmarna i taket börjar rulla. Man följer med blicken kraftens väg till hyvelmaskinen – där ligger stenskivan som ska förädlas – och backar sedan vidare i tankarna till våra stenstäder. Alla gamla patricierhus med sina socklar, fönsterinfattningar och friser, dessa sköna byggnadsdetaljer kan ha legat just under den här hyveln. Fyra originalmaskiner finns bevarade på Råbäcks Mekaniska Stenhuggeri. Hyvelstålen kan skiftas mellan raka släthyvlar och svängda profilstål.

Sen väntar man sig ett skärande skrik när stålet ska sänkas ned mot den torra stenskivan som ligger på vagnen och väntar. Men nej då. Maskinskötaren Karl-Erik Sigfridsson har fingertoppskänsla när han rattar hyveljupet. Kalkstenen är mjuk. Stenen glider sakta på sin vagn, fram och tillbaka. Det knastar bara litegrand när hyvelstålet banar väg över ytan.

Vid änden tippas ”spånet” över kanten, som nysnö. Ett ämne måste först jämnas till grovt. ”Man får ta till det börjar slira i remmarna”, förklarar Karl-Erik som vrider på vevarna. ”Sen tar man lite i taget, annars går det flisor.”

RÅBÄCKS MEKANISKA STENHUGGERI

Kalksten börjar efterfrågas i mitten av 1800-talet till de växande städerna. Husen byggs av sten men är putsade. Stenen är endast synlig i trappor och golv. Sen händer något under 1890-talets nationalromantiska strömningar. Nu ska det vara äkta naturmaterial – och det ska synas. Efterfrågan på socklar, portaler, fönsteromfattningar och profilerade lister sätter nu fart på produktionen och förädlad sten skeppas ut från hamnen här invid. Aha! Sambandet mellan Råbäcks hyvelmaskiner och stenhusen på Vasagatan i Göteborg eller Birger Jarlgatan i Stockholm är solklart.

Företagets största beställning någonsin kom från Lidköpings kommun som beställde ett helt vattentorn. *Besök detta torn någon gång!* Det byggdes 1899-1902 av sten från Råbäcks Mekaniska Stenhuggeri. Byggnaden är en dans av röd och grå kalksten formad till nubben, solbänkar, lister, friser, valvsten samt stenhuggeriarbeten.

Tack bästa industriminne! Föreningen Stenhuggeriets vänner och hyvelmaskinens knastrande gång över stenen har skänkt mig en ny – och medveten – blick.

Karin Askberger

Vattentornet, Lidköping

Foto: Karin Askberger

